

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Korphackor från stenåldern i Dalarna

Cederschiöld, Louise

Fornvännen 173-175

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1962_173

Ingår i: saml.raa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

»KORPHACKOR» FRÅN STENÅLDERN I DALARNA

Genom väderleksobservatör Lars Anderssons värdefulla registrering av fornsaker från Borlängetrakten, kom det till Statens historiska museums kännedom, att en s. k. korphacka av bergart fanns i Karl Haglunds, Bergsveden, ägo. Hackan inlånades till museet och visade sig vara ett ganska stort och vackert exemplar, ur flera synpunkter värd ett omnämnande. Den hittades redan 1910 i kanten av en liten åkerbit, belägen uppe på en skogshöjd ca 100 m S om Karl Haglunds gård i Bergsveden, Stora Tuna socken, Dalarna. Platsen ligger ca 143 meter över havet. Hackan var brusten i tre delar, när den hittades, men är nu lagad i passningarna (fig. 1). Dess bägge ändar äro spetsade. Nackänden är dock trubbigare än spetsänden och bär små stötmärken. Skafthålet är något bikoniskt och till formen svagt ovalt. Det har tydligen åstadkommits med fullborr från bägge sidor, från översidan har borren satts i en utknackad grop, men lika mycket som man borrat hålet har man skavt upp det, därav den ovala formen. Vid genombrytningen mäter skafthålet $2,5 \times 2,1$ cm. I profil är hackans övre kontur som synes svängd, medan den undre är nästan rak. Den är nu helt ytvittrad. Dess längd är 34,6 cm. Som jämförelse kan nämnas, att den hittills största funna korphackan i Sverige, den från Östra Lägaren i Sunds socken i Östergötland, är 48,5 cm lång. Hackan från Bergsveden är gjord av en granatförande glimmergnejs, en bergartstyp, som finnes i Seveskällorna i fjällen,¹ men som även kan uppträda i mellersta Sveriges urberg, dock knappast i Västsverige. Detta enligt vänligt meddelande av fil. dr Walter Larsson, Sveriges Geologiska Undersökning.

I Statens historiska museums samlingar finnas från Dalarna ett fragment av en korphacka(?)² (fig. 2) samt en avgjutning av ytterligare en, privatägd, fragmentarisk sådan. Museets hackfragment är funnet i en mosse vid Grådönäs gård, Hedemora. Mossen ligger parallellt med Dalälven på ca 15 meters

¹ Seveskällorna följa hela fjällkedjan och ha en lång men ej så vid utbredning i fjällkedjans riktning.

² Då yttersta ändarna saknas, är det naturligtvis omöjligt att säga om föremålet ägt eggslipning. Jag håller emellertid för sannolikast att det rör sig om en korphacka med spetsade ändar och av den närmast spolförmiga typen. Jfr dock *Lili Kaelas*, Ett intressant stenåldersfynd från Hälsingland, Fornvännen 1954, häfte 4.

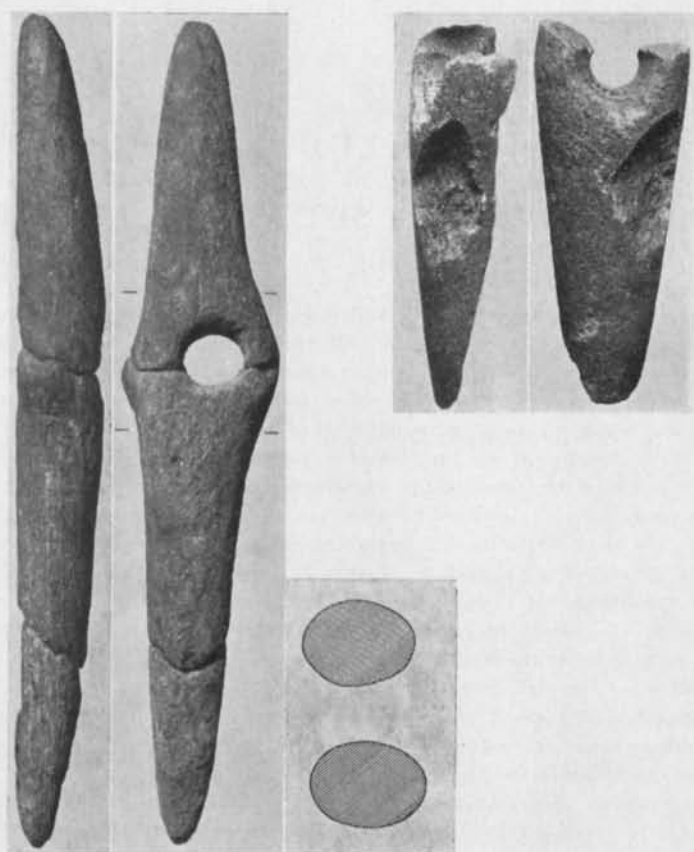

Fig. 1—2. 1. Korphacka från Bergsveden, Stora Tuna socken, Dalarna. Skala knappt 1:3. — 2. Korphacka från Gråddönäs, Hedemora. Skala ca 1:3. Pick-axes.

höjd över älvens yta, som här befinner sig ca 80 meter över havet. Fragmentet är ett stycke av nack- eller spetspartiet till en korphacka(?), avslaget i det bikoniska skafthålet och helt klivet på längden på så sätt att yttersta änden saknas. Den intakta ytan är välvd och väl slipad. Fragmentets längd är nu 15,0 cm. Om det utgjort nackpartiet till en hacka, bör hackans hela längd minst ha varit som hackans från Bergsveden. Dess diameter för skafthålet vid själva genombrytningen är 1,9 cm. Hackan har förfärdigats av en kvartsrik, sedimentär bergart, närmast kvartsitisk sandsten, en bergart, som kan finnas både i urberget och fjällen enligt W. Larsson.

Den andra, privatägda, korphackan är funnen på östra strandbrinken av Vanån, på en "slogplats" vid namn Björknäs på Landbobyns skog i Vänjans

socken. Den anträffades under torven i kanten av den omkring 5 meter höga strandbrinken och var då "på väg ned i älven". Landbyn ligger på ca 270 meters höjd över havet. Hackan har nackpartiet avslaget ungefär 7 cm från skafthålet och spetspartiet klivet på längden ända till skafthålet, som är bikoniskt och borrar med fullborr från bägge sidor. Vid genombrytningen mäter skafthålet 2,0 cm. Kring skafthålet är hackan ganska kraftigt utvidgad. Det bevarade stycket av nackpartiet har ena sidan svagt åsad; åsen är dock dragen något åt sidan i förhållande till hackans långsgående mittaxel. Enligt museets inventarium är hackan gjord av skiffrig bergart.

Korphackorna av bergart är ju en säregen och åtminstone utanför västra Mellansverige i vårt land sparsamt företrädd föremålsgrupp, varför de båda säkra korphackorna och fragmentet av ännu en dylik(?) från ett så pass nordligt landskap som Dalarna äga ett givet intresse. Genom fynden från Sandarna³ och Kungsladugård⁴ dateras de äldsta korphackorna till Ancylostid, men typen synes ha fortlevat under neolitisk tid. För de ovan beskrivna, tre lösfunna hackorna är det givetvis omöjligt att ge några närmare tidsbestämningar. Fyndnivåerna motsäga dock icke, att de skulle kunna tillhöra vår äldre stenålder. Likaså kan man konstatera, att samtliga ha bikoniska skafthål borrarade med fullborr, ett förfaringsätt, som är karakteristiskt för mesolitisk tid, även om det någon gång också används under neolitikum. Fil. dr Åke Fredsjö har i sin doktorsavhandling⁵ grundligt behandlat dessa hackor. Han kallar hela gruppen spetshackor och vill förbehålla benämningen korphackor endast för de långa och oftast böjda hackorna. Han anför för hela landet 140 av honom kända spetshackor, varav ca 80 i Bohuslän. Antalet kan emellertid nu väntas stiga avsevärt. På senaste tid har fil. kand. Bo Gräslund studerat problemen kring de svenska hackorna och kommer att framlägga sina resultat i Tor 1962.

Professor Gotthard Neumann finner med våra korphackor besläktade hackor utanför Norden, även i Sovjetunionen, Tjeckoslovakien Polen och Tyskland.⁶ Enbart för Östtyskland räknar han till ett 70-tal exemplar. Häri ingå emellertid även hackor av typ med utbildad tväregg i stället för spetsavslutning av den ena eller bägge ändarna. För de tyska hackornas datering använder sig Neumann bl. a. av ett boplatsfynd från Hohe Wiecheln, Kreis Wismar, Östtyskland, där mesolitiska bosättningsskeden från tidig boreal och tidig atlantisk tid påträffats och bland vars fyndmaterial även "korphackor" finnas. G. Neumann kommer till slutsatsen, att de tyska hackorna i likhet med de svenska uppträda redan under mesolitikum men fortsätta ned i neolitikum.

Louise Cederschiöld

³ Johan Alin, Nils Niklasson och H. Thomasson, Stenåldersboplatsen på Sandarna, vid Göteborg, Göteborg 1934.

⁴ G. Sarauw och J. Alin, Götaälvsområdets fornminnen, Göteborg 1923.

⁵ Åke Fredsjö, Studier i Västsveriges äldre stenålder, Göteborg 1953, s. 149.

⁶ Gotthard Neumann, Geröllgeräte mit Schaftloch, i Ausgrabungen und Funde, 6/58, s. 389.